

El llebretó

(ALDC, VI, 1470. El llebretó)

Els significants corresponents a “petit de la llebre” (*DIEC*) són derivats de *llebre* o bé altres lexemes com *farnaca*, *catxap* i *llorigó*, aquest amb poques ocurrences, perquè s'aplicava més aviat als conills. Dels der. de *llebre* (o *llebra*), *llebreta* (Figuera, 1840; Escrig, 1851), amb el suf. dim. *-eta* (< -ÏTTA), és el més estès, amb la var. protètica *allebreta* 166 (a partir de contextos com *una llebreta*), la forma masculinitzada *allebret* 163, la morfològicament estranya *llebreter* 104 i la sintagmàtica *llebreta petita* 53, amb redundància de dim.; ella deu ser també la base de *llebretó* (Figuera, 1840), amb el dim. *-ó* (< -ONE): els congèneres cast. *lebratón* i oc. *lebraton* fan dubtar sobre la derivació, si és de *llebrat* (cf. *cervató*; *corbató*) o de *llebreta*, masculinitzat (com de *cassa* → *cassó*, etc.), però la pronúncia *llebr[e]tó* 86 d'un parlar occidental ens acostaria a la darrera opció. Tenen a veure amb un dim. els der. *llebró* 15, 77, 91, amb el suf. *-ó* (< -ONE) (per oposició al val. *llebró* “lebrón o liebre grande”, Escrig, 1851 ← cast.), i *llebronet* 15, 154; *llebrot*, amb el suf. també dim. *-ot* (< -OTTU), propi de parlars septentrionals, que contrasta amb *llebrot* augmentatiu d'altres dialectes (mall. ‘llebre grossa’, Figuera, 1814); *llebrí* 35, amb el suf. *-í* (< -INU), com el de *caragolí*, *llagostí*; *llebrat* 7 (Escrig, 1851) sembla format amb el suf. dim. *-at* (< -ATTU), que també es troba, força productiu, en oc., on deu ser responsable de les formes afins *llebrau* i *llebraut* 6, 8, 13; *llebrastra* 106, probablement de LEPORASTA (*DECH*), amb

la var. dissimilada *llebrasta* 108. No falta el recurs al simple primitiu *llebre* 33, 69 o *llebra* 97, o bé amb determinants: *llebre novella* 18, 27, 34, 52, 109, *llebre petita* 21, 30, 39, 40, 43, 45, 103, *llebre de cria* 164 i *allebre joveneta* 156. *Llorigó* (s. XIX) 50 prové de *LAURICŌNE, der. del llat. hispànic LAURICE, aplicat als conills, que a voltes té la var. *llodrigó*, present en *llòdriga* 118, que podria ser una forma regressiva de *llodrigada* ‘conjunt de la cria de la llebre’ 118, si no és una atracció de *llòdriga* ‘llúdria’.

Catxap (*catxap de llebre* 181, der. dim. *catxapó* 57, 58, *catxapet* 161), dit sobretot dels conills, és d'origen incert, amb suf. probablement preromà; *gassapo* 188 és pres del congènere cast. *gazapo*.

Dormilega 66 és un der. de *dormir* amb el suf. fòssil *-ec*, *-ega* (< -ECUS) present en *fredolec*, *-ega*, *temorec*, *-ega*, etc., amb dissimilació de bategants; la gent creia que la llebre dormia amb els ulls oberts, i d'aquí la dita “més dormidor que una farnaca” 100.

Farnaca (var. dissimilada *fernaca* 116; der. dim. *farnaqueta* 94, 117) prové de l'ar. 𐤔𐤏𐤓𐤍𐤁𐤏, d'origen iraní (*DECat*) i presenta continuïtat d'àrea lingüística amb l'arag. (cf. *ALEANR*, IV, 501), com *catxap/gazapo* (cf. *ALEANR*, IV, 493*).

Els der. de *llebre/lebra* dominen el territori, amb la particularitat morfosemàntica de *llebrot*, de parlars septentrionals, amb un suf. de valor dim.; a notar l'arabisme *farnaca*, que ocupa una àrea important del nord-occ. i que, juntament amb *catxap*, presenta continuïtat d'àrea lingüística amb l'arag.

Llebrató és el mot normatiu des del *DG_I*, 1932; on no es registra *llebrí*, però sí *llebratí*.

